

แลศิรีวิบูลกิตติ

วัฒน์ ยูติน

ในการศึกษาวรรณคดีเรื่อง เลียบกวีวิบูลกิตติ เราทราบแต่เพียงว่าผู้แต่งชื่อเซ่ง มีบรรดาศักดิ์เป็นหลวง คือหลวงศรีบริรักษ์ มีตำแหน่งเป็นโหราธิบดีผู้ให้พรและคิดเห็นว่ากวีมีพรในกรมพระราชวังบวร แต่ไม่ทราบเป็นพื้นใดจึงว่าวังหน้า หรือ วังหลัง ก็ขอทราบเฉพาะที่ระบุไว้เท่านั้นในสิ่งง่า

ข้าชื่อเซ่งเจ้าข้าชื่อเซ่งจ้องนามหมอย่ำไว้ชื่อเซ่งเจ้าข้าไว้ชื่อสิริพระบัณฑิตคุณนับถึงพระโหราตั้งยกแสงแต่งยศศรีเอวงบิธวาพินิจดูงานบวรเจ้าในฟ้าดินแสงตามทามองตั้งท่มหนึ่งเขียนไฉนมาแจ้งซึ่งบวรจิตตั้งองค์ชาตมายกลาของหมากษัตริย์กษัตริย์

แต่ทว่ารู้สึกทักที่ผู้เขียนคัดลอกนำมามากกว่ากวีจับกับถ้อยคำในเรื่องนี้ คือเรื่องเสียดวีรกรรมยศดี แต่มีผู้วิจารณ์ว่าตลอดในเรื่องนี้ยังขาดพร้อง “จะพ่ายทมิฬหรือว่าเข้ากับทมิฬอย่างไรได้เลย” และ “ที่จบลงด้วยตนเองหนังสือวิบูลกิตติก็ถูกไฟไหม้เพียงแต่เงื้อมมือได้รวบรวมมา

คัดลอกต่าง ๆ ไว้เป็นเล่มแรกเท่านั้น”¹ ทั้งนี้ก็มิได้อธิบายถึงเรื่องราวของกวีในกลอนกลอนกวีวิบูลกิตติที่อ่านตามตัวอักษรก็อ่านแต่เพียงซึ่งบังคับในลักษณะลักษณะที่ของกลอนนั้นเอง ตัวอย่าง เช่น

ใจเสียสามอยู่ในกำรับ
เสียดจ่านกที่มึงกลลข

น้อยประมณนบิวจึงเจ้าทรง
น้อยยศลาไคลสวัดเป็นาหารนง

หญิงแรกจากที่เจ้าจักเสร้างโลก
จากสมสูวิโยคคู่อาโอบ

ใจจึงรักรักกษัตริย์กรรมา
จึงตั้งตารตั้งใจเจ้าเป็ดอวัก (หน้า 212)

ใจเสียเอกในกำรอง

เจ้ารมฝั่งพระ ปางจากพทงม
องค์ที่ว่าทรงจิตรเจ้าเจ้าตั้งสูบ

สขมแต่เจ้าตัวทักจับแต่กตม
ก่อนตั้งสอนสามีสอบมนม (หน้า 206)

ใจเมื่อบรรจงวาง จ้างจวรตติกริต
ซึ่งทรงดีเต็มสิ้นสุดแต่ลิ้น
หลายเวลาเจ้าเสกตามวิธยา
จะขบขมบ้างนัยแทนขบสขมหนัก
(หน้า 222)

ใจเสียงโทในกำรอง

ข้ามีเมืองบึงใหญ่หนึ่งใหญ่กษ
พร้อมสักทุกศกสงหนึ่งพวงมา
คืนขอมทำงทำงทำงทำงจักเจ้า

เชยเตรียมการการรบหาใจจกทศ
(หน้า 198)

ใจเสียเอกในกำรอง

ปะใหญ่สุดจะคิดจะติดตาม
ตามทรงงามกับบขสุดจะ กษ

พจนานาเดยราชนกลสงบนรงมา
มาบุดจาสามก็เอ็งใจก็ร้องบึง (หน้า 209)

¹ พจนานุกรมวรรณคดีสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พจนานุกรมฉบับกรมศิลปากร ๒๕๐๔ หน้า 182-183.
² ปณิกง ข. พจน. ประวัตติวรรตติคดีหรือมหัทธิกรรม โฉมพิมพ์โบราณพิมพ์กร จากศ. ๒๕17 หน้า 184.
³ เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน.

มองมองแม่แลแลเห็นยิ่งหวลหวล
จิตรจิตรร้อนอ่อนใจรวนควรวนเสียงเสียง
ก้องก้องแจ้วแจ้วลูกแจ้วลูกแจ้วเอียงเอียง
หมอบหมอบแม่แลเมียงเสียงอ่อนอ่อน
(หน้า 223)

จะเห็นว่าถ้าอ่านตามตัวหนังสือที่เขียน กลอนตามตัวอย่างที่ยกมาจะผิดเสียงหรือไม่นิยมที่บัญญัติไว้เป็นฉันทลักษณ์ของกลอน ตามที่ระบุไว้ว่า คำสุดท้ายของวรรคที่สองหรือวรรครับนิยมใช้เสียงจัตวาเป็นพื้น รองลงไปจะใช้เสียงเอก เสียงโท ห้ามใช้เสียงสามัญ และไม่นิยมเสียงตรีด้วย คำสุดท้ายของวรรคที่สามหรือวรรครองนิยมใช้เสียงสามัญ รองลงไปคือเสียงตรี ห้ามใช้เสียงจัตวาและไม่นิยมใช้เสียงเอก เสียงโท ส่วนคำสุดท้ายของวรรคที่สี่หรือวรรคส่งนิยมเสียงสามัญ รองลงไปคือเสียงตรี ห้ามเสียงจัตวา และไม่นิยมใช้เสียงเอก เสียงโท ปัจจุบันนี้ไม่ใช้เสียงเอก เสียงโท ในคำรอง และคำสั่ง

เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ทำให้ดูเหมือนว่า กลบทสิริบุคลิกดีนั้นอ่อนไปในเรื่องเสียงวรรณยุกต์ทำให้คิดว่าวรรณคดีเรื่องนี้เป็นเพียงหนังสือที่ได้รวบรวมกลบทต่าง ๆ ไว้เป็นเล่มแรกเท่านั้น ดังกล่าว ซึ่งก็หมายความว่าหากความถูกต้องของกลอนเพื่อเป็นแบบอย่างไม่ได้เลย ในเรื่องนี้ผู้เขียนใครจะขอให้ช่วยกันพิจารณาในเหตุผลต่อไปนี้

เหตุผลแรกเรื่องความสามารถในการเขียนกลอนของ หลวงศรีปริษา (เซ่ง) ที่เหนือกว่าธรรมดาคือสามารถเขียนกลกลอน¹ ซึ่งทั้งหมดมีอยู่ถึง 86 ชนิดด้วยกันและเขียนเป็นเรื่องในลักษณะนิทานจากชาดกย่อมยากกว่า

การเขียนในลักษณะของกลอนสังวาสสั้น ๆ² ดังนั้นความคิดที่ว่าหลวงศรีปริษา (เซ่ง) ไม่มีความรู้เรื่องเสียงวรรณยุกต์ที่บังคับในกลอนก็น่าจะไม่ต้องนำมากล่าวถึง เพราะความสามารถชั้นเหนือกว่าเป็นคำตอบที่ชี้ให้เห็นระดับความสามารถของท่านได้เสียอยู่แล้ว คราวนี้ก็ต้องพิจารณาว่า ทำไมเมื่ออ่านกลอนดังกล่าวแล้วยังมีที่ผิดเสียงวรรณยุกต์แทรกอยู่หลายตอน ในเรื่องนี้เองที่ผู้เขียนใครเสนอความคิดเห็นว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่ หลวงศรีปริษา (เซ่ง) กวีที่เร่มีประวัติของท่านน้อยผู้นี้เป็นกวีชาวใต้ ถ้าพิจารณาตามข้อ เซ่งของท่านแล้วก็ว่าน่าเป็นไปได้ นอกจากนี้ทุกคำที่เมื่ออ่านตามรูปตัวหนังสือที่เขียนแล้วผิดเสียงวรรณยุกต์ที่บังคับเพราะเราอ่านด้วยสำเนียงของภาคกลางที่ถือเป็นภาษาทางราชการ แต่ให้ลองอ่านด้วยสำเนียงของชาวใต้ จะเห็นว่าไม่ผิดเสียงวรรณยุกต์บังคับในกลอนแต่อย่างใด ยิ่งถ้านำบทกลอนดังกล่าวไปใช้จับเป็นบทหนึ่งตะลุงด้วยแล้วจะยิ่งเห็นความถูกต้องและความไพเราะตามแบบฉบับของกลอนที่ดีทั้งหลาย เพราะจากตัวอย่างจะเห็นว่า จำนง อ่านเป็น จำหนง อาไลย อ่านเป็นอาไหลก่อน อ่านเป็นกอน เปลี้ยว อ่านเป็นเปลี่ยว ส่วนกล่าอ่านออกเป็นเสียงตรีและปาวกับอ่อนอ่อน ก็จะอ่านเป็นปาวกับอ่อนอ่อนซึ่งเป็นเสียงสามัญ

ความคิดที่ว่า หลวงศรีปริษา (เซ่ง) น่าจะเป็นคนใต้เพราะนอกจากศัพท์ที่ใช้ในหนังสือเรื่องนี้ของท่านเป็นศัพท์ที่ยังคงใช้กันอยู่ในทางใต้แล้ว เหตุผลทางความสามารถในเรื่องกลอน

ของท่านที่ทำให้คำนึงถึงความถูกต้องของเสียงวรรณยุกต์และเสียงของคำที่เขียนในกลบทเรื่องนี้ถ้าอ่านตามสมมุติฐานที่ว่าท่านเป็นคนใต้แล้วจะถูกต้องตามลักษณะฉันทลักษณ์เป็นเรื่องที่ควรแก่การสนใจมิใช่หรือ?

ศัพท์ที่เป็นข้อยืนยันว่า หลวงศรีปริษา (เซ่ง) น่าจะเป็นคนใต้ เช่น

นบคุณจอมน้อมคุณเจ้ายุทธยา (อุชฺธา เป็น ยุชฺธา หน้า 182)

เข้าสู่ห้องของสุขให้ได้ลาพร (สถาพร เป็นลาพร หน้า 182)

ดังดาวเดือนลอยลัดจะจัดจะจาย (กระจาย เป็น จาย หน้า 188)

เสด็จจรไปหาไม้ชำไม้แซ (แซ เป็นคำได้หมายความว่า ซ้า หน้า 188)

สีอำสีอ้อสีมอสีหมุ่น (สีหมุ่น เป็นคำได้คือสีหมุ่นนั่นเอง หน้า 190)

จักค้อสู่มู่มหาจามิตรปอง (ปัจจามิตร เป็น จามิตร หน้า 200)

ย่อมซุ่มแซในภพหงบเงียบหงา (สงบ เป็น หงบ หน้า 200)

ละมดละมั่งพะวังพะวงกะงมูสัง (มูสัง เป็นคำได้หมายถึงตัวนางอาช หน้า 202)

ถ้วนเจ็ดวันถึงจันทวารสุดาน³ ป่า (दान เป็น ดาน หน้า 208)

ฯลฯ

¹ ทั้งกลบทและกลอักษร

² ตัวอย่างเช่น กลบทจารึกวัดพระเชตุพน-วิมลมังคลาราม

³ คำว่า ดาน คือคำนี้ก็เป็นตัวอย่างที่เขียนตามเสียงได้ถูกต้อง ตัวอย่างถ้าเช่นสุดจะเหลือวเสียวจิตรหลงงใจแล (หน้า 250) สงก็คือสงที่เขียนตามเสียงได้นั่นเอง

<p>ถ้าเชื่อตามที่ตั้งข้อสังเกตว่า กลบทศิริวิบุลภิตตี ที่ทางได้เรียกเรื่อง ทำวชศกิตตี ว่าเป็นเรื่องที่เขียน ด้วยกลอนได้แล้ว ลองพิจารณาข้อ ความจากหนังสือเรื่องนี้อีกครั้ง</p> <p>กรั้นถึงองค์เทวฤทธิ์สถิตย์เสถียร บรรจงเขียนแจ้งจักรระสัดยักระแเส ว่าพ่อผู้สัตว์จึงลัดจงแล จงผันแปรชาติทุกข์เร่งบุกเร่งบัน (หน้า 188)</p> <p>รัดเร่งจตุรงค์ให้ติดตาม ตามหน่อนามทิวังษ์พงศักระษัตริย์ สังจ้งแจ้งว่าท้าวเจ้าเมืองตัด ตัดทางลัดตลอดเค็ดเข้าเนินป่า (หน้า 207)</p> <p>นครดั่งนิลนิลนครเนื้อเนื้อเน่งน้อย ขนงน้อยน้อยชเชิดชเชิดช่างสม ดั่งสรสังสังหารรานรานราชม พระสอกลมกลมดั่งกลิ้งกลิ้งกลากล่อม (หน้า 217)</p> <p>ที่ที่มีเก็บเล่าบุตรสุดสิ้นสิ้น ตามตามเรื่องเบื่องระบิลสิ้นไซไซ ให้ให้วรนาวฟังตั้งใจ เอื้อนเอื้อนอรอดศรีสความไปใจอ่อน อ่อน (หน้า 224)</p> <p>มัดดองคัมดอกแ่อนอกครุช แทบหลังแทบไหล่หลุดเลื่อนไหล นาโคนากินทร์เชื่องฉับไว นาโทนาทังใสเสียงเกริ่น (หน้า 251)</p> <p>ดังที่ได้ที่สนามาเดิมดัง¹ สูญความสังขาแต่บตีสูญ มูลเหตุเห็นประหลาดข้าบาทมูล</p>	<p>ก่อกองกุ่มก้อก้อกีกี่ก่อกก้อ (หน้า 253)</p> <p>คำว่า บัน ตัด ป่า กล่อม อ่อน อ่อน เกริ่น และ ก่อ สำเนียงทางได้ออก เป็นเสียงสามัญทั้งสิ้น คือ บันเป็นบัน ตัดออกเสียงเป็นเสียงสามัญ ป่าเป็น ป่า กล่อมเป็นกล่อม อ่อนอ่อนเป็นอ่อน อ่อน เกริ่นเป็นเกริ่น และก้อเป็นก้อ</p> <p>ท่านจงกลับขยับยังขังเคหา อย่าโกรธรารานการถอยลด อันความโกรธโหดหึ่งฟุ้งเข้าบท ให้กำหนดสืบข้อพ่อหลวงเรา (หน้า 200)</p> <p>ไม่วนเวียนเปลี่ยนแปลงแบ่งเบา โสภ ดับวิโยคอันใหญ่ใสสูงสุข ท่านจงฟังเราว่าอย่าบันบุก เข้รารนรุกรอนรณการรวี (หน้า 201)</p> <p>เจ้าแสนทรงสงสารดาลแดดวิต ดั่งชีวินจากร่วงวางสนิท ให้อัดอันตันใจในดวงจิต เจ้าครุ่นคิดไหวหวนครุ่นครุ่นครวญ (หน้า 201)</p> <p>สุดคิดจิตรวิตดอกจะทรุด ทุกข์เพราะรักหนักดุจชีพะจะขาด นุชเทศเกษชคตบอภานฎ แทบจะวาทชีพวดอกงอบแงบ เจ็บจิตเจ็บอกวิตกหนัก จักจากรักจากราษานาฎหอบแทบ กิดเกิดคัดขัดดอกวิตกแทบ อกจะแยกแตกครากเพราะพรากพลัด จิตรวอบเวววามวิบจะลิลล็บ นบนอบหัดถักกราบบาทหวาดวิบวิบ ทุกข์ปะทะปะ โสภวิโยคทับ ขัดจิตคับแค้นทุกข์คิดมุกนุ (หน้า 214)</p>	<p>คำว่า บท บุค จิตร นาฎ แทบ ทับ เหล่านี้สำเนียงทางได้ออกเป็นเสียง สามัญ เช่นเดียวกับคำว่า งอบแงบ² ที่ออกเป็นเสียงสามัญ ส่วน ขาด ออก เป็นเสียงโท เช่นเดียวกับหอบแทบ และ วิบวิบ นั้นออกเสียงเป็น หวิบหวิบ</p> <p>น่าอนิจเสอนันตแสนอนาถ พระเนตรนาฎพระกรนางพระปรางน้อง ระอุพุทธะเออเพื่อละอองพอง มักขิกก็จ้องมา³ ชุดเจาะมักขิก (หน้า 266)</p> <p>พ่อเพื่อนไพร่โคลกลาดลาดขาศร์ย่อง⁴ บ่อง หลีกเสียงล่องมองเมียงมาทผาดผันผ่อน ภอไทยแพ้แก่กำมเกิดจ้องจร โรคราญรอนบ่อนเมียงป้ายกายแก่เกิน (หน้า 241)</p> <p>ให้เห็นแหวนแสนรักจักให้เห็น หม่อท้าวได้สำคัญมั่นว่าหม่อ กอบุดรราชาดีสุทธราชบุครก ท้าวคุณพ่อแจ้งในใจคุณท้าว (หน้า 231)</p> <p>ป่าวร้องว่าแม่นใครผู้ใดหาญ หาญในการแจ้งจัดระหัดข่าว ข่าวใกล้ไกลได้ตามตามเรื่องราว ราวข่าวคราวให้แจ้งตำแหน่งทิศ (หน้า 307)</p>
---	---	---

1 ดัง คือ ดัง เดิมดังหมายถึงดังเดิมแท้เอง
2 คำว่า งอบแงบ ภาษาได้หมายความว่า
งอนแงน หรือ ขอบแยบ
3 คำว่า มา ในที่นี้ น่าจะเป็นมากกว่า
เพราะกลบทเตรียมบังคับให้ใช้อักษรวรรคละ
สามคู่ ในที่นี้ก็คือ มักขิกจ้องมักขุดเจาะมักขิก
4 คำว่า เขื่อง คือ เขื่อง บันเอง

คำว่า นื่อง สำเนียงทางใต้ ออกเป็นเสียงเอก ส่วนคำว่า ผอน หน่อ และ ข่าว นั้น ออกเป็นเสียงจัตวาเป็น ผอน หน่อ และ ขาว ถูกต้องตามเสียงบังคับชั้นหลักเกณฑ์ว่าด้วยเสียงของกลอน ขอให้พิจารณากลอนตัวอย่างต่อไปนี้

หมู่เทวามาแลเห็นเป็นสรรมเสริญ
จักกรูเกริ่นเียนยกข่องส่องแสงสว่าง
ริศมีโรจน์โชติช่วงแจ่มแจ่มกระจ่าง
น้อมอุตตะมางคังต่างขังคมขมขื่นใจ
(หน้า 242)

จะเห็นว่าเมื่ออ่านด้วยสำเนียงทางใต้แล้วจะแตกต่างจากเสียงทางภาคกลาง กล่าวคือ คำว่า สว่าง ที่ออกเสียงเอก¹ ของภาคกลางจะออกเป็นเสียงจัตวาของทางใต้ คือออกเป็นสะหวางเสียง หวาง จึงเป็นเสียงจัตวาซึ่งเป็นเสียงที่นิยมใช้กันในคำรับ ส่วนคำว่า กระจ่างนั้นถ้าอ่านด้วยสำเนียงทางภาคกลางก็จะผิดบังคับเสียงวรรณยุกต์ในกลอน ต้องอ่านเป็น กระจาง ด้วยสำเนียงทางใต้ เมื่อเป็นเช่นนี้จะไปไม่ได้หรือไม่ที่ดั่งข้อสังเกตว่า กลบทศิริวิบูลกิตติ์เป็นกลอนได้

ข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งตามที่กล่าวไว้ว่า “เกือบจะทุกบทมีคำแผลง และคำเร้าหาสัมผัสทำให้ฟังชัดหูปะปนอยู่ เช่น ลาถึง แลรัง ละครจัดละครเจื่อน เอบปฏิสนธิจิต พะวิดพะวอน เป็นต้น”² นั้นในกลอนนิทานหรือกลอนหนึ่งตะสูงกลอนโนรา ทางใต้จะนิยมใช้ศัพท์ลักษณะนี้กันมาก และไม่ถือเป็นการร่ำหาสัมผัส เพราะคำนั้นเป็นคำที่ใช้เป็นศัพท์ทางใต้นั้นเอง เช่น

อดีเตแต่่านนิทานหลัง
มีนครึ่งหนึ่งกว้างสำอางศรี
ข้อจับบาทกลากเลิศประเสริฐดี
เจ้าธานียศกิตติมหัสรา (หน้า 184)

พินิจดูถวามารถได้ไฟศักดิ์หลง
ตามทำนองต้องตำแหน่งเป็นโหรหา
แจ่งซ้ออรอดจัดซึ่งองค์ชาตคมา
ยกลาดังบังคาถาชักบาฬี (หน้า 183)

เสียงโครมโครมครื้นครื้นสนั่นสนัด
ดั่งทิวไรต์เมื่อมรินทร์จะหมื่นจะเหมือน³
จะพราวแยกแตกพลัดกระจัดกระเจี้ยน¹
ดั่งดาวเดือนลอยลัดจะจัดจะจาย⁴

ถ้าเราพิจารณาหนังสือเรื่องนี้ด้วยสายตาของคนใต้ จะเห็นว่านอกจากไม่ผิดชั้นหลักเกณฑ์ในเรื่องเสียงวรรณยุกต์ และไม่มีคำขัดหูหรือไม่มีความหมายแล้ว กลบทศิริวิบูลกิตติ์ยังต้องอ่านด้วยสำเนียงทางใต้จึงจะถูกต้องตามลักษณะบังคับพิเศษของกลบทแต่ละชนิดด้วย ตัวอย่าง เช่น

แล้วให้จัดทุดถือหนังสือจัด
แจ้งนุสรจอมกระษัตริย์โดยนุสร
ให้แจ้งก่อนว่าภพลากร
แสดงกิจภูธรท้าวยศสิทธิ์⁵ (หน้า 199)

กลบทจากตัวอย่างเป็นกลบทพยัญจน์ข้ามห้วย ดังนั้นถ้าอ่านคำมาก่อน ด้วยสำเนียงภาคกลางก็ผิดกลบท ส่วนสำเนียงใต้จะเป็น กอน จึงรับกับกร ตามบังคับกลบทชนิดนี้

ต้องดาขร่ายต้องเตร⁶ ต้องตคนรกร
ระอดทกระอวยหาหระอาหา
แจ้งพากลากเจ้าพงษ์หลงเจ้าพลา
จะหาหน้าจะเพ็ญเนือ⁷ จะหวลนวล
(หน้า 257)

กลบทจากตัวอย่างเป็นกลบทพินประสวนสาย ถ้าอ่านว่า ตคนรกรก็ผิดบัญญัติกลบทชนิดนี้ จึงต้องอ่านด้วยคำทางใต้ว่า ตคนรก ลักษณะคำได้ที่กร่อนหรือตัดสั้น ๆ อย่างนี้จะมีอยู่มากในหนังสือเรื่องนี้ก็มี เช่น ไรกร่อง ร่องแก็กเสียงเรไร (กลบทกบตันกลางสระบัว หน้า 273) หรือ จันกล้าเจ้าเกลี้ยงเสียงจักรระจัน (กลบทกบตันกลางสระบัว หน้า 273)

สรุปแล้วจะเห็นว่า ลูกคอ ลูกเนียงต้องกินกับแกงเหลืองแกงพุงปลาจึงจะอร่อย ถ้าเอาสะตอไปจิ้มสะตอกสะต๊ะมันก็ได้รสสะต๊ะสะต๊ะ เท่านั้นเอง⁸

¹ คำรับที่ออกเสียงเอกก็ไม่ผิดชั้นหลักเกณฑ์แต่อย่างใด แต่จะนิยมเสียงจัตวามากกว่า

² เปลื้อง ณ นคร, ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา, กวังแก้ว, หน้า 194.

³ เจื่อน ในภาษาใต้หมายความว่า เกือบ

⁴ จาย เป็นภาษาใต้หมายความว่า กระจาย

⁵ กิติ์ ออกเสียงทางใต้เป็นเสียงสามัญ

⁶ เเตร น่าจะเป็นคำได้ หมายถึง เเตรรั คำว่า เเตร หมายถึงคร ส่วน เระ นั้น ในคำใต้มีใช้หลายคำเช่น เระสาร (หรือเสสาร, เลียสาร) หมายถึงจรวด สารก็คือข้าวสาร เระสาร ก็หมายถึงที่อวกบินข้าวบ้านไม้ที่บานเกี๊ยว เทียวระสารก็หมายความว่า เทียวจรวด หมนเสสาร หมายถึงสุวิษจรวด โบโรวัดันเนราตามเสด็จที่พละน้ำน้อย ของพระยาดรงมีคำว่นในความหมายลักษณะที่เช่นเดียวกับ คือ

มุ่งเห็นเมืองสมุทรทั้ง ทิมขเล
หญิงหย่อนอวนปลาถลัดปล้ำ
จรมหาดเหล่าเรือเร รัยช่วง
ปากเน่าคำผั่ว ผาดเสียงมดเมเสียง

⁷ เหือ กับ เมือย ก็เป็นคำได้ เหือย หมายถึงจืด ส่วนเมือยหมายถึงอ่อนแรงหรือหิวก็ได้ ในที่นี้หมายถึงอ่อนระโหโรยแรงนั่นเอง

⁸ บทสรุปเป็นของ มะเนาะ ยูเต็น